

בבא מציעא מ"ו

הגמרא הביאה שנחלקו רב ולוי, האם מטבע נקנה בחליפין. אמר רב פפא, אפילו למי שאמר שמטבע אינו נעשה חליפין הוא נקנה בחליפין. וזה רק לעניין שאינו קונה במשיכת המטבע את הדבר הנקנה, אבל מטבע נקנה בחליפין על ידי משיכת סודר או מטלטלין. כמו שפירות לרבי נחמן²²⁹ אינם נעשים חליפין, אבל נקנים בחליפין. ומקשה הגמרא על רב פפא ממה ששנינו במשנה, מי שהיה עומד בגורן שלו, ורוצה לחלל את המעשר שלו בלא להוסיף חומש, יכול להערים ולהקנותו לחברו ואז הוא יחלל את הפירות בלא להוסיף חומש²³⁰. ואם אין בידו מעות לפדות את הפירות ורוצה לאוכלם, אומר לחבירו²³¹ הרי פירות הללו נתונים לך במתנה²³², וחוזר ואומר הרי הן מחוללין על מעות שיש לי בבית^{233 234}. ואם נאמר שמטבע נקנה בחליפין יקנה לו את המעות שבביתו בקנין סודר, וחבירו יפדה את הפירות בלא להוסיף חומש? עונה הגמרא, שאין לו סודר.

אינו מקנה מעות באגב בגורן שאינו שלו אבל לא מסתבר שמדובר באדם ערום שאין לו סודר שואלת הגמרא על המשנה²³⁵, מדוע לא יקנה לו את המעות אגב קרקע? ואומרת הגמרא, שאין לו קרקע. ושואלת הגמרא הרי שנינו, היה עומד בגורן? עונה הגמרא, מדובר כשהוא עומד בגורן שאינו שלו. שואלת הגמרא, והאם נעמיד את הברייתא במקרה כל כך לא מצוי שאין לו קרקע והוא עומד בגורן ערום? אלא מכאן ראייה שאין מטבע נקנה בחליפין²³⁶. ואף רב פפא חזר בו ממה שאמר שמטבע נקנה בחליפין. ומספרת הגמרא, שלרב פפא היו שנים עשר אלף דינרים במקום שנקרא 'בי חוואי', והקנה אותם לרב שמואל בר אחא אגב הסף של ביתו כדי שיביאם לו²³⁷. וראייה מכאן שרב פפא מודה שאין מטבע נקנה בחליפין. וכשרב שמואל בא משם, יצא לקראתו עד המקום 'תוור' ששמח על שקיבל את כספו.

229 לרב נחמן כל דבר שאינו כלי נקרא פירות לגבי חליפין. ור"נ ור"ש חולקים לקמן. ר"נ דורש בכתוב "ושלף איש נעלו" נעל דוקא. ומודה שלומדים מהכתוב "לקיים כל דבר" שכל דבר נקנה בחליפין במשיכת הכלי. רש"י.

230 רש"י.

231 שהוא אוהבו ויודע בו שאינו עושה אלא להיפטר מן החומש. רש"י.

232 מכיון שקנאם במתנה נעשה הראשון נכרי אצלם ויוכל לפדותם בלא חומש. רש"י.

233 והמעשר הזה יקנה את המעות ויצא לחולין.

234 מפני שאין בידו מעות, אבל אם יש בידו מעות יקנה אותם לחבירו במשיכה וחבירו הוא נכרי לגבי הפירות יפדה את המעשר בלא להוסיף חומש. וכן עדיף שאינה נראית הערמה כל כך.

235 רש"י מפרש שהקשו על המשנה. תוס' מפרשים שהקשו על ר"פ אם אין מטבע נקנה בחליפין מדובר שיש לו סודר ואין לו קרקע ואינו ערטיילאי. אבל לא מסתבר שמדובר שאין לו סודר ואין לו קרקע, ועומד בגורן שאינה שלו.

236 וכ"ש שאם אינו נקנה בחליפין שאינו נעשה חליפין. תוס'.

237 שאילו לא הקנה לו לא היה נותנם לו שאם יאבדו בדרך יחזור רב פפא ויתבעם. רש"י.

ומביאה הגמרא שכן אמר עולא²³⁸, ורב אסי ורבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, שאין מטבע נעשה חליפין.

אמר לשולחני תן לי מעות ואני אעלה יפה דינר וטריטית אם יש לו מעות מותר והקשה רבי אבא לעולא ממה ששנינו, הרי שהיו חמריו ופועליו תובעין אותו בשוק, את מעות שכרם ומזונותיהם. ואמר לשולחני תן לי דינר מעות ואפרנסם. ואני אעלה לך יפה דינר וטריטית ממעות שיש לי בבית²³⁹. אם יש לו מעות מותר²⁴⁰, ואם לאו אסור²⁴¹. ואם אין מטבע נעשה חליפין, ואין מטבע נקנה בחליפין היא הלואה ואסור²⁴². ומכאן שמטבע נעשה חליפין ונקנה בחליפין. שהרי כאן שניהם מטבע של שולחני נעשה חליפין, ושל בעל הבית נקנה בחליפין.

זה זה בפרוטטות שהם כפירות שנקנים בחליפין ושתק עולא, ואמר לו רבי אבא שמא אתה יכול לתרץ ששניהם, בין המעות של שולחני בין של בעל הבית²⁴³ הם 'פרוטטות', מעות נחושת עדיין בלא צורה כעין אסימון של כסף. ושניהם הם פירות ולא מטבע, ולכן הם נקנים בחליפין. ואמר לו עולא, תרצת אותה היטב. וכן נדייק ממה ששנו, יפה דינר וטריטית. ולא שנו דינר יפה וטריטית. רב אשי אמר, לעולם מדובר בדמים ובפרוטטות, ואין הטעם משום שנקנה בחליפין, ואפילו התנה עמו בתורת דמים אין כאן רבית של 'אגר נטר', שכאן מדובר שיש לו הוא כמו שאמר לו 'הלוני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח²⁴⁴', ואם יש לו בביתו מותר לתת לו עודף.

כל הנישום דמים באחר כיון שזכה זה ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו במשנה נתחייב זה בחליפין
בקידושין. כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין²⁴⁵ ²⁴⁶. ולכאורה כוונת המשנה שהנעשה דמים באחר והוא

238 דבריהם נאמרו על דברי רב ולוי לעיל. רש"י.

239 הגמרא הבינה בס"ד שאמר דינר יפה היוצא בהוצאה וטריטית מעה קטנה. רש"י.

240 הגמרא חשבה בס"ד שכיון שיש לו הם חליפין שהחליף אותם שבביתו באלו ומחמת דוחקו הוויל לו לתת לו טריטית יותר. ואינה רבית שאין כאן שכר המתנה שאין ממתין לו כלום, שהרי פורעו מיד שמשמשך את מעות השולחני נקנה לו הדינר שבביתו בכל מקום שהוא. רש"י.

241 שכיון שאין לו דינר בביתו אין חליפין אלא כשאר מכר שמתחייב לו את הדינר לאותו זמן, ומוסיף לו טריטית בשכר המתנת מעותיו.

242 ואע"ג הוא דרך מקח וממכר קי"ל כל אגר נטר אסור.

243 לא אומרים שהשולחני נתן לו מעות ובע"ה הקנה לו בסודר את הפרוטטות שבביתו. מפני שתן לי מעות משמע שבנתנה זו אתחייב לך דינר וטריטית. תוס'.

244 תוס' הקשו הרי בעד שיבא בני מותר רק סאה בסאה, ולא לתת לו יותר בטריטית? וי"ל שכאן אינו נותן אותו מין מטבע אלא מטבע אחר והוא דומה למקח וממכר. תוס'.

245 הגמרא הבינה שהתנא אומר כל הרגיל להיות ניתן דמים באחר שהוא מטבע. אם נתנה בעלים בתורת חליפין בחליפי שור ופרה, כיון שמשך בעל הפרה את המטבע נתחייב בעל המטבע בכל האונסים שיולדו בחליפין מעתה. אם מת השור מת לו אע"פ שלא משך כו' אלמא קנה בחליפין של מטבע. רש"י.

246 לרב שא' בכליו של קונה כיון שבעל החפץ זכה במטבע הקונה התחייב באונסי החליפין. ואם ל"ג את זה השני, כיון שהמוכר זכה במטבע נתחייב לשלם ללוקח את החפץ. וללוי שאמר בכליו של מקנה מפרשים להפך. אם גורסים את זה השני כיון שהלוקח זכה במטבע המוכר נתחייב לתת לו את החליפין. ואם לא גורסים את זה השני, כיון שהלוקח זכה במטבע נתחייב באונסי החפץ. או שפירושו כמו לרב, כיון שהמוכר זכה בהנאה שהלוקח

מטבע, וראיה שמטבע נעשה חליפין²⁴⁷. ואמר רב יהודה שהתנא אומר, כל הנישום דמים באחר, והכוונה למטלטלין שרגילים לשום אותם כשנותנים אותן כדמים בחפץ אחר²⁴⁸, אם נתנם בתורת חליפין כיון שמשכן זה נתחייב בחליפין. מפני שמטלטלין ופירות נעשים חליפין, ולא צריכים דוקא כלי. וכיון שדורשים מהכתוב: "לְקַיֵּם כָּל דְּבָרֵי" לקיים בכל דבר, הכתוב: "שֶׁלֶף אִישׁ נִעְלוּ וְנָתַן לְרַעְהוּ" הוא לאו דוקא.

לפי הס' לרב ששת התנא אר' ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף שור בפרה בשור. ושואלת הגמרא, לפי מה שחשבה שהמשנה מדברת על מטבע, מה המשנה אומרת כיצד? ומבארת הגמרא, שהמשנה אומרת, כל הנעשה דמים באחר, מטבע, אם נתנו בתורת חליפין כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין. וגם 'פירי', כל מטלטלין אפילו שאינם כלי נעשים חליפין. כיצד חליפין ומהו חליפין?, כגון המחליף שור²⁴⁹ בפרה. ומשמיעים בסיפא בדרך אגב שפירי עושים חליפין.

ולר'נ יש דמים שהם כחליפין כיצד ושואלת הגמרא שאפשר להסביר את המשנה החליף שור בפרה כך לרב ששת²⁵⁰ שאמר שפירות עושים חליפין. אבל לרב נחמן שאמר שכלי עושה חליפין, אבל פירות לא עושים חליפין מהו כיצד?²⁵¹ ואומרת הגמרא שהמשנה אומרת יש דמים שהן כחליפין²⁵². יש תורת דמים שהמעות קונות בלא משיכה כחליפין של סודר. כיצד? החליף דמי שור בפרה או דמי חמור בשור, או דמי חמור בשור. אם שם לו את השור בדמים על מנת שיתן לו פרה באותן מעות קנה²⁵³.

קיבל ממנו את המטבע. תוס'.

247 ואע"ג שמעות אינם קונות הוא בסתם אבל כשפירש שיקנה בתורת חליפין קנו. או שאפ' בסתם כיון שמחזיר את המעות כמו שמחזירים סודר קנו בתורת חליפין. וכיון שאינו שכיח שיקנה במעות בחליפין לא גזרו משום נשרפו חטיף בעליה. ובקנין סודר לא גזרו מפני שהמוכר מפחד שלא יקבל את המעות. תוס'.

248 אם בא אדם לתתם דמים בחפץ אחר דרכן לשוומם בכמה ינתנו לו.

249 רש"י כתב שגורסים החליף שור בפרה ול"ג בשר שור. מפני ששור ופרה חיים נקראים פירות. רש"י.

250 בין לס"ד בין לפי מה שרב יהודה תירץ שהסיפא משמיעה שפירי עבדי חליפין ולא צריכים כלי הרי היא מחלוקת רב נחמן ורב ששת לקמן. והגמרא מקשה לרב נחמן בין לפי הס"ד מעיקרא ובין לפי מה שתיירצו כל הנישום. רש"י. תוס' הקשו שה"נ מסתברא אינו לפי המסקנה לר"נ שצריך לומר יש דמים שהם כחליפין. ועוד קשה לרש"י שפסק לקמן כר"ל א"א להעמיד את המשנה שקי"ל שפירי לא עושים חליפין כר"נ. ועוד שר"ח והרי"ף גרסו ופירי עבדי חליפין, כיצד החליף בשר שור בפרה. ובתירוץ של כל הנישום לא אמרו בשר שור. ולר"ת שא' שחליפין שוה בשוה קונה אפ' פירי אפשר להסביר את הבייתא. ונראה לתוס' ששור ופרה חיים נחשבים כלי מפני שמשתמש בהם לחרוש. ולא הקשו לר"נ אלא לפי מה שס"ד מעיקרא. תוס'.

251 וכמו שהרישא כל הנישום היא בחליפין כלי בכלי או כל הנעשה שלא בשוה בשוה, כך הסיפא אינה בשוה בשוה. ולמי שא' שפירות ומטבע נעשה חליפין הכתוב בא לרבות מרוקא או דבר שאינו מסויים כשהוא שוה בשוה. או ללוי שא' בכליו של מקנה שאם הוא שוה בשוה מועיל בכליו של קונה. תוס'.

252 התוס' כתבו שמקנה במחילת הדמים. ואע"פ שאמרו המקדש במלוה אינה מקודשת ובמכר לא קנה, כשמקדש או קונה בהנאת מחילת המלוה ולא במלוה מקודשת וקנה כמו באדבר עליך לשלטון. . ווס'. אבל דעת הרמב"ם שגם במלוה קנה לענין מי שפרע, וכאן שאינו שכיח קנה לגמרי. אבל לפי תוס' לא קנה אף לענין מי שפרע. הגהות הגר"א.

253 מכר לו שור בכך וכך ומשך את השור ונתחייב במעות. ואמר הלוקח יש לי פרה שאתן לך בדמי השור

ר"נ סובר כר"י שמעות אינן קונות משום נשרפו שואלת הגמרא, מהו טעמו של רב נחמן חטיך בעליה ובמכר שאינו מצוי לא גזרו שאמר שדמים קנו בצורה זו, והרי שנינו

שמעות אינן קונות? עונה הגמרא, שרב נחמן סובר כרבי יוחנן שמהתורה מעות קונות²⁵⁴, ומפני מה אמרו שמשכיכה קונה ולא מעות? שחכמים גזרו שאם יתן רק מעות, שמא יניחם בבית המוכר לזמן מרובה ואם תפול דליקה לא יטרח המוכר להציל את התבואה ויאמר לו נשרפו חטיך בעלייה. ולפיכך העמידום ברשותו לחזור בו אם ירצה, וכיון שאם יתייקרו ברשותו יתייקרו ויחזור בו מן המכר ויהא השכר שלו, הם חשובים כשלו להו ויטרח ויצילם. וחכמים עשו את התקנה במכר המצוי, ולא במכר שאינו מצוי, כגון זה ששמים דמי מטלטלין במטלטלין.

בע"כ ר"ל יפרש את המשנה כרב והגמרא מבררת, כיצד יבאר את המשנה ריש לקיש ששת הסובר שמשכיכה מפורשת מן התורה, ומעות לא

קנו מדאורייתא, בין במכר המצוי ובין במכר שאינו מצוי. אם הוא סובר כרב ששת שאמר פירות עושים חליפין, יתרץ את המשנה כרב וכמו שרב יהודה הסביר, כל הנישום דמים באחר כגון מטלטלין ופירות שאדם רגיל לשומן כשנותנן דמים באחר, כשעשאהם חליפין, כיון שזכה זה התחייב זה בחליפיו. אבל אם ריש לקיש סובר כרב נחמן שאמר שצריכים בחליפין כלי, ופירות לא עושים חליפין. הרי לדברי ריש לקיש מדאורייתא מטבע אינו קונה בתורת דמים, וכיצד יתרץ את המשנה? מתרצת הגמרא, שחייבים לומר שריש לקיש מתרץ את המשנה כרב ששת.

ולכאורה יש ראייה שמטבע נעשה ונקנה בחליפין, ממה ששנינו במשנה, כל המטלטלין קונין זה את זה. ואמר ריש לקיש, אפילו כיס מלא מעות בכיס מלא מעות. וודאי שאין כוונתו שקונים זה את זה בתורת דמים שהרי לשיטתו מעות לא קונות, אלא על כרחך שדיבר בחליפין. וראייה שמעות נעשות חליפין.

ביאר רב אחא, שמדובר כששניהם מעות פסולות, והם פירות ולא מטבע. ובא להחליף כיס מלא דינרי 'אניקא' בכיס מלא דינרי 'אניגרא'. אחד שפסלתו מלכות אבל בני המדינה משתמשים בהם בסתר, ואחד שפסלתו בני המדינה שלא משתמשים בו, אבל במדינה אחרת משתמשים בו. וצריכים להשמיע את הדין בשניהם. מפני שאם היו משמיעים שמטבע שפסלתו מלכות שאינם יוצאים כלל בפרהסיא אינו מטבע אלא פירות, לא היינו יודעים שמטבע שגם פסלתו מדינה שיוצא במדינה אחרת הוא פירות. ואם היו משמיעים שמטבע שפסלתו מדינה

והסכימו, וקבל עליו. בעל הפרה נתחייב לתת לו את הפרה ואינם חוזרים. והמשנה אומרת כל הנישום דמים באחר, כל המטלטלין שאדם שם לחבירו ונותן לו שומת דמיהן בשביל חפץ שהיה ללוקח, כיון שהלוקח הראשון זכה במטלטלין שמשכנואפילו בתורת דמים, על מנת להקנות לו חפץ שלו בדמים. נתחייב הלוקח השני בכל אונסי החליפין. שמעותיו קנו את כל אונסי החליפין. רש"י.

254 כמו שמצאנו בקונה מן ההקדש שהתורה אמרה שמעות קונות 'ונתן הכסף וקם לו'.

שאינו יוצא לא בצנעא ולא בפרהסיא נחשב לפירות, היינו אומרים שמטבע שפסלתו מלכות שיוצא בצנעא הוא מטבע, ואין מטבע נקנה בחליפין.

